

Motion till riksdagen 2017/18:4121

av **Jakob Forssmed och Mats Persson (KD, L)**

med anledning av prop. 2017/18:158 Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en utvärdering av effekten av de nya reglerna för upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster under tröskelvärdet och hur dessa har påverkat den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ifall utvärderingen visar små eller inga förbättringar för den idéburna sektorn bör regeringen på nytt överväga en ordning där upphandlingar under tröskelvärdet av de välfärdstjänster som anges i propositionen helt undantas från LOU i enlighet med förslaget från utredningen Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13) och med förslag på hur detta kan genomföras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utvärdera förslaget att reservera upphandlingar av vissa tjänster i LOU och särskilt effekten av den föreslagna treårsregeln och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med ett tydliggörande av hur ett ideellt offentligt partnerskap (IOP) ska kunna genomföras inom ramen för dagens lagstiftning eller med de förändringar av lagstiftningen som krävs för att formen ska kunna användas och utvecklas och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

En mångfald av aktörer i välfärdssektorn är en självklarhet. Mångfalden ska utgöras av offentliga och privata aktörer samt civilsamhällets ideella aktörer, som tillsammans skapar en bred bas av idéer och valmöjligheter för brukare och elever.

Nära var tredje elev i fristående skolor går i en skola som drivs av organisationer i det civila samhället enligt rapporten Mångfald och enfald. Det är ideella organisationer, kooperativ, stiftelser osv. som har en viktig roll och skapar goda värden för elever och brukare runt om i Sverige. Men när fokus hamnar på vinstutdelning hamnar dessa aktörer lätt i skymundan då deras vinster återinvesteras i verksamheten. Samtidigt har andelen skolor utan vinstsyfte minskat avsevärt de senaste åren. Medan en av friskolereformens bärande intentioner var att säkra en pedagogisk och idémässig mångfald av aktörer – också fler idéburna aktörer – så ser vi att utvecklingen går mot större koncerner med färre ägare. Vi ser en liknande utveckling på vård- och omsorgsområdet. Huvuddelen av de nya vård- och omsorgsaktörer som tillkommer är privata företag.

Privata företag spelar en viktig roll i välfärden, men mångfalden av aktörer måste även innebära att ideella krafter får betydande utrymme att verka. Dessa har ofta högt förtroende hos medborgarna att driva viktiga välfärdsverksamheter utan vinstsyfte och med stora mervärden i form av en tydlig idémässig grund och tradition kring sin verksamhet. Dessa aktörers möjligheter att bedriva offentligt finansierad välfärdsverksamhet tycks dock minska och potentialen tas inte fullt ut till vara. Det är en utveckling som måste brytas.

Ideella aktörer kan ha en organisatorisk effektivitet och smidighet som liknar de vanliga företagens, samtidigt som de ofta har en tradition av mer öppenhet genom tydliga värdebaserade mål för sin verksamhet. Värt att notera är att Sverige skiljer ut sig avsevärt gentemot övriga västvärlden när det gäller inslagen av icke-vinstdrivande aktörer inom vård och omsorg. Betydligt lägre andel i vårt land drivs av icke-vinstdrivande ideella aktörer än i snart sagt varje jämförbart land.

Vi anser därför att det är viktigt att regelverket tar särskild hänsyn till hur dessa aktörer påverkas och att förändringar av regelverket underlättar för ideella aktörer att verka.

I proposition 2017/18:158 om ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden söker regeringen lösningar för att underlätta för ideella aktörer i upphandlingsförfarandet.

Vi stöder i grunden förslaget om enklare och flexibla regler för upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster samt reserverade kontrakt för vissa tjänster. Det finns emellertid skäl att noga följa upp och granska konsekvenserna av de av regeringen föreslagna ändringarna, då det är osäkert om ändringarna kommer att förbättra ideella aktörers möjligheter på marknaden i tillräckligt stor utsträckning för att på allvar förbättra förutsättningarna.

Förenklad upphandling under tröskelvärdet

Regeringen föreslår användning av det nationella handlingsutrymmet i EU-regelverket för upphandlingar av välfärdstjänster. Förslaget innebär i praktiken att upphandlingar av välfärdstjänster som understiger EU:s tröskelvärde på 750 000 euro ska undantas från ordinarie regler gällande lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) och i stället enbart ställas under ett ”fåtal regler”, som specificeras i propositionen.

Vi anser att det finns en god ambition i förslaget om att underlätta för mindre upphandlingar och att det är rimligt att genomföra förslagen. Samtidigt finns farhågorna

i remissvaren om att förslagen inte kommer att uppnå syftet att i praktiken underlätta för ideella – och mer specifikt – små idéburna aktörer. Vi menar därför att en utvärdering bör genomföras så snart tillräckligt med underlag finns att tillgå. Utvärderingen ska ta sikte på vad de föreslagna (”fåtal regler”) reglerna för förenklade upphandlingar av välfärdstjänster under tröskelvärdet har haft för effekt för den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar och de mervärden som de idéburnas medverkan i välfärden medför.

Om en sådan utvärdering visar att förändringarna inneburit små eller inga förbättringar för sektorn bör det på nytt övervägas en ordning där upphandlingar under tröskelvärdet av de välfärdstjänster som anges i propositionen helt kan undantas från lagen (2016:1145) om offentlig upphandling. Detta i enlighet med utredningens förslag samt tidigare förslag i utredningen Palett för ett stärkt civilsamhälle (2016:13). Ett sådant undantag skulle kunna ge ökad frihet och en förbättring för sektorn. LOU ersätts då av generella förvaltningsrättsliga principer, såsom principen om objektivitet, och förbudet mot att gynna enskilda näringsidkare blir i stället tillämpligt.

Reserverade upphandlingar och kontrakt

Regeringen föreslår också att inom LOU-direktivets bestämmelser möjliggöra att reservera upphandlingar till välfärdstjänster. Förslaget innebär att upphandlande myndigheter ska kunna rikta en upphandling till en viss organisation som uppfyller vissa krav, vilket skulle kunna underlätta för kommuner och öka möjligheterna för idéburen sektor. Vi anser även här att intentionerna med förslaget är goda. En majoritet av remissinstanserna menar att förslaget kan underlätta för idéburen sektor, däribland branschorganisationen Famna som anser att förslaget innebär att det blir tydligt lättare för den upphandlande myndigheten att ingå samverkan med idéburen sektor. Men det finns också remisskritik mot förslagets tänkbara effekter.

Sveriges advokatsamfund, Vårdföretagarna, Almega m.fl. ifrågasätter förslagets effekt och menar att begränsningarna och den av EU-regelverket stipulerade treårsgränsen på kontraktets längd innebär en rad problem. Det senare innebär att ett kontrakt bara får gälla under tre år och att den aktör som fått ett kontrakt för en viss tjänst inte på nytt ska få ett kontrakt för en sådan tjänst tilldelad. Det riskerar att minska kontinuiteten och försvåra för verksamhetens långsiktighet. Små ideella aktörers möjlighet att anskaffa kapital blir därmed sämre och verksamheten skör då ett kontrakt utgår efter kort tid, utan möjlighet till direkt förlängning. Därför ser vi det som viktigt att de föreslagna bestämmelserna utvärderas.

Den utvärdering som bör göras ska fokusera på de reserverade kontraktens effekt på idéburen sektor, samt särskilt effekterna av den treårsregel som är en del av LOU-direktivet. Skulle det visa sig att regeln behöver ändras bör regeringen i så fall driva frågan i EU-sammanhang.

Möjliggör IOP i dagens lagstiftning

Regeringen bör också skyndsamt återkomma till riksdagen med ett tydliggörande av hur ett IOP – idéburet offentligt partnerskap – kan genomföras inom ramen för dagens

lagstiftning, eller med de förändringar av lagstiftning som krävs för att formen ska kunna användas och utvecklas.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en samverkansmodell mellan det offentliga och den idéburna sektorn med social inriktning. Modellen funkar så att parterna identifierar ett samhällsproblem där den idéburna aktören har ett unikt angreppssätt på frågan som inte kan åstadkommas av annan offentlig aktör. I parternas avtal stipuleras hur de ska bidra till en lösning och styrning av projektet.

I utredningen Palett för ett stärkt civilsamhälle framkommer att rättsläget på området är oklart och det saknas praxis vad gäller IOP. De rättsliga förutsättningarna måste därför bedömas för varje enskilt partnerskap för att säkerställa att det inte strider mot upphandlings- eller statsstödsreglerna. Pågående rättsfall har också skapat en stor osäkerhet vad som gäller, vilket lagt en tydlig hämsko på utvecklingen. Med lagmässiga förändringar skulle IOP sannolikt kunna underlättas och tillåtas växa sig större.

Jakob Forssmed (KD)

Mats Persson (L)